

İLKOKULLARDA EĞİTİM GÖREN SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN UYUM SÜRECİNİN İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Mehmet Arif BOZAN¹, Ahmet Oğuz AKÇAY², Engin KARAHAN³

1 Araştırma görevlisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Temel Eğitim, mehmetbozan@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3554-4828.

2 Dr. Öğretim Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Temel Eğitim, aoakcay@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2109-976X.

3 Dr. Öğretim Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ekarahan@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4530-211X.

Geliş Tarihi: 30.06.2021 Kabul Tarihi: 01.11.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.960017

Öz: Bu araştırmada ilkokul seviyesinde öğrenim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin okullara uyum sürecinin ortaya konulması amaçlanmıştır. İç içe geçmiş tek durum deseniyle tasarlanan bu araştırmada çalışma grubunu 101 Türk, 16 Suriyeli öğrenci ve 9 öğretmen oluşturmaktadır. Öğrenciler arasındaki ilişkileri ölçmek amacıyla veri toplama aracı olarak sosyometri kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarında görev yapan öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sosyometri aracından elde edilen verilerden sosyogramlar hazırlanarak sunulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler de içerik analiziyle incelenerek, sunulmuştur. Araştırma sonucunda ilkokul seviyesindeki Suriyeli öğrencilerin oyun oynamak için birbirlerini tercih ettikleri ve velilerden, öğretmenlerden kaynaklı sorunların devam ettiği tespit edilmiştir. Buna ilave olarak öğretmenlerden bazıları sınıflarında uyum sorunu olduğunu düşünmese de sosyogramlarda bunun aksine uyum sorunu olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli öğrenciler, uyum süreci, sosyometri, durum çalışması

EXAMINING THE ADAPTATION PROCESS OF SYRIAN STUDENTS STUDYING IN PRIMARY SCHOOLS

Abstract:

This study aimed to determine the state of the adaptation process of Syrian students under the temporary protection at primary school level. The design of the study was a single case study with embedded units. The study group in this research consists of 101 Turkish, 16 Syrian students and 9 teachers. Sociometry was used as a data collection tool to measure the relationships between students. Semi-structured interviews were conducted with the teachers of the participant students. Sociograms were prepared and presented from the data obtained from the sociometry tool. The data obtained from the semi-structured interviews were analyzed via content analysis. As a result of the research, it has been determined that Syrian students at primary school level prefer each other to play games, and problems originating from parents and teachers continue. In addition, although some of the teachers did not think that there was an adjustment problem in their classroom, the adaptation problems of Syrian students were observed in the sociograms.

Keywords: Syrian students, adaptation, sociometry, case study

Giriş

Göç kavramı, ilk çağlardan günümüze kadar önemini koruyarak varlığını sürdürmektedir. İnsanlar ilk çağlarda daha çok tarım ve ekonomik nedenlerle göç ederken günümüzde ise daha çok doğal afetler ya da beşeri sebeplerden yaşadıkları yeri terk etmek durumunda kalmaktadırlar (Dustmann ve Glitz, 2011). Beşeri sebepler arasında siyasi olaylar, küresel ve iç savaşlar yer almaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015). Bu beşeri sebepler doğrultusunda da büyük ölçekli kitlesel yer değişiklikleri gerçekleşmekte ve ailelerle birlikte göç eden çocukların eğitimi önemli bir konu olarak öne çıkmaktadır. Türkiye içerisinde bulunduğu coğrafi konumu gereği birçok sınır komşusuna sahiptir ve bu nedenden dolayı birçok mülteci ya da göçmen topluluğa ev sahipliği yapmaktadır. Suriye’den gelen bireylerle ilgili, alanyazına bakıldığında “mülteci, göçmen vb.” kavram kullanılmıştır. Fakat 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 61’inci maddesinde belirtilen “mülteci” kavramı ilgili madde gereği sadece Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerin vatandaşlarına denilebilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2013). Göçmen kavramı ise yaşam şartlarını iyileştirmek amacıyla başka ülkeye yerleşmek isteyenler için kullanılmaktadır (Edwards, 2016; [GİGM], 2013). Son olarak “Geçici Koruma” kavramı bulunmaktadır. GİGM (2013) geçici kuru-

ma kavramını, “*Kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimi*” olarak tanımlamıştır. Tüm bu kavramlardan yola çıkarak ülkemizde yaşayan Suriyeli bireyler için ne mülteci kavramı ne de göçmen kavramının uygun olduğu görülmektedir. Bu kavramların yerine en uygun kavramın “Geçici Koruma” olduğu görülmektedir.

Mart 2021 verilerine göre ülkemizde toplam 3.665.946 Suriyeli’ye geçici koruma sağlanmaktadır (<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>) ve bunların 1.737.502’si 18 yaşından küçüktür. Bu çocukların 560.340’ı ilkökul seviyesinde (5-9 yaş) bulunmaktadır. Sayıların bu kadar yüksek olmasından dolayı geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli öğrencilerin eğitimi de incelenmesi gereken önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Anavatanlarından başka yerde eğitim gören öğrenciler, içinde buldukları toplumda kabul görme, uyum süreci, dil sorunları gibi birçok nedenden dolayı hem günlük yaşamlarında hem de eğitim hayatlarında zorlanmaktadırlar. Bu kapsamda da ülkemizde yer alan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecine ilişkin alanyazın incelendiğinde yaşadıkları zorlukları belirten araştırmalar mevcuttur. Tanrıku (2017), geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları sorunları; dil, okullarda kayıt sorunu, ara sınıflar, öğrencilerin rehabilitasyon süreçleri, okulu bırakma ve Suriyeli öğretmenlerin durumu olarak belirtmiştir. Bununla birlikte Bulut ve ark. (2018) karşılaşılan sorunlara ilişkin yaptıkları çalışmada hem öğrencilerin hem de velilerinin uyum sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise öğrencilerin Türk akranları tarafından dışlanması ve kabul görmemesi gibi sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir (Kiremit ve ark., 2018).

Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin okuldaki durumlarına ilişkin okul yöneticileriyle yapılan araştırmalarda ise, öğrencilerin tam olarak uyum sağlayamadıklarını (Levent ve Çayak, 2017), bu durumdan kaynaklı okuldaki disiplin sorunlarının arttığı belirtilmiştir (Demir ve ark., 2020). Buna ek olarak Cirit Karaağaç ve Güvenç (2019) ise geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin akranları tarafından oyunlara kabul edilmemeleri ve dışlanmalarından kaynaklı eğitim sürecinde zorluklar yaşadıklarını ve bu durum nedeniyle öğrencilerin eğitimlerine düzenli devam etmediklerini belirtmiştir. Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD) (2017) ise göçmen, mülteci ya da geçici koruma altındaki çocukların yaşadıkları akran zorbalığı ve ayrımcılığın onların okullaşması önündeki en büyük engellerden biri olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Şimsir ve Dilmaç (2018), geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeterli seviyede kullanamadıkları için iletişim kuramadıklarını ve bu durumdan dolayı akranları tarafından dışlandıklarını belirtmiştir.

Ülkelerini terk etmek zorunda kalan çocukların göç sırasında ve sonrasında yaşadıkları psikolojik olaylar onların gelişimine (duygusal, bilişsel, fiziksel ve sosyal) zarar

vermektedir. Bu çocuklar yaşadıkları ani ve zorlu süreçlerden dolayı okula uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler (Hart, 2009). Bu öğrencilerin eğitim sürecindeki yaşadıkları zorlukların üstesinden gelebilmeleri ve eğitim sürecine adapte olabilmeleri için öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Ne yazık ki yapılan araştırmalarda öğretmenlerin sınıflarında yer alan mülteci çocuklara yönelik eğitim verme konusunda yeterince destek görmedikleri (Er ve Bayındır, 2015; Sağlam ve Kanbur, 2017) ve bu nedenden dolayı öğrencilerin eğitimi konusunda yeterli pedagojik bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Özellikle öğretmenlerin, ülkelerini terk etmek ve başka bir ülkeye yerleşmek zorunda kalan öğrencilerin akranlarıyla daha iyi iletişim kurmaları ve kaynaşmaları için uygun etkinlikleri uygulaması gerekmektedir.

Ülkelerini terk etmek zorunda kalan eğitim çağındaki çocukların yaşadıkları sorunları tespit etmek, buldukları ülkedeki eğitim yaşamına uyumlarında ve aldıkları eğitimin daha verimli olmasında önemli rol oynayacaktır. Dolayısıyla gerçekleştirilen bu araştırmada Türkiye’de ilkokullarda eğitim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin okullara uyumuna ilişkin durumu ve bu sınıflarda görev yapan öğretmenlerin bu durumun ne kadar farkında olduklarını ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. İlkokulda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin uyumuna ilişkin mevcut durum nedir?

2. Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin uyum sürecine ilişkin görüşleri ve farkındalıkları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

İlkokul düzeyinde eğitim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin sınıflara olan uyumlarının incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda insanların düşünce ve davranışlarının gerçekleştikleri ortamdan ya da bağlamdan etkilendiği kabulü ile sonuçlardan ziyade olguların nasıl gerçekleştiğine odaklanılmaktadır. Dolayısıyla, çalışma kapsamında ele alınan olgunun içinde yer aldığı sosyal bağlam ile güçlü ilişkisi ve bu bağlamın ortaya konulma gerekliliği sebebiyle nitel yaklaşım seçilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması sınırları belirlenmiş bir durum ya da olgunun bütüncül ve derinlemesine incelenmesidir (Merriam, 2013). Çalışma kapsamında belirlenen durum kendi sınırları içerisinde bütüncül olarak incelendiğinden (Gay, Mills ve Airasian, 2012) nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Durum çalışması desenleri arasından tek bir durum içerisinde birden fazla alt tabaka ve birim bulunduğu iç içe geçmiş tek durum deseni (Yin, 2014) kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan durum ilkokul düzeyinde eğitim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin uyumları

iken alt birimler ise çalışmada ele alınan sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrenciler ve bu sınıflarda görev yapan öğretmenlerdir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarının seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırılan olgunun güçlü bir şekilde ortaya konulabilmesi adına geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu bir ilkokul araştırma sahası olarak tercih edilmiştir. Bu yolla, gerek öğrencilerin deneyimlerinin gerekse de öğretmenlerin gözlemlerinin zengin bir şekilde ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın katılımcıları geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin bulunduğu ilkokulda 1-4. sınıf öğrencileri ile bu sınıfların öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Çalışmaya 7 farklı sınıftan 16 Suriyeli (6 erkek ve 10 kız) ve 101 Türk öğrenci (49 erkek ve 52 kız) dahil edilmiştir. Buna ek olarak aynı okulda eğitim veren yedi sınıf öğretmeni ve iki rehber öğretmen çalışmanın katılımcıları arasında yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcı Öğretmen Bilgileri

Öğretmen	Sınıf	Mesleki Kıdem (Yıl)	Mülteci Öğrencilerle Kıdem (Yıl)	Cinsiyet	Branş
T1	1.sınıf	11	11	Erkek	Sınıf Öğretmeni
T2	1.sınıf	11	5	Erkek	Sınıf Öğretmeni
T3	2. sınıf	19	2	Erkek	Sınıf Öğretmeni
T4	3.sınıf	13	10	Erkek	Sınıf Öğretmeni
T5	3. sınıf	12	6	Erkek	Sınıf Öğretmeni
T6	4.sınıf	11	5	Kadın	Sınıf Öğretmeni
T7	4. sınıf	7	5	Kadın	Sınıf Öğretmeni
T8	-	5	4	Kadın	PDR
T9	-	14	2	Erkek	PDR

Veri Toplama Araçları

Durum çalışmalarında araştırılan olgunun bütüncül bir şekilde ortaya konulabilmesi adına çoklu veri toplama araçlarından faydalanılması önerilmektedir (Yin, 2014). Bu doğrultuda, öğrenciler arası sosyal ilişkileri ortaya koyabilmek adına sosyometri aracından faydalanılmıştır. Öğretmenlerin sınıflarında bulunan Türk ve geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenciler arasındaki sosyal ilişkiye yönelik farkındalıklarını keşfetmek için ise yarı-yapılandırılmış görüşmelerden faydalanılmıştır. Dolayısıyla, sosyometri aracıyla betimlenen durum, yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile öğretmenlerin gözünden derinlemesine incelenmiştir.

Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle ilişkilerini incelemek amacıyla veri toplama aracı olarak sosyometri kullanılmıştır. Sosyometri, kişiler arasındaki ilişkileri, üzerinde çalışılabilecek şekilde ortaya çıkarmayı ve grubun yapısal analizini mümkün kılan bir inceleme ve keşif yöntemi olarak tanımlanmıştır (Moreno, 2017). Sosyometri sonucuna göre ortaya çıkan ilişki tipleri Karataş ve Yavuzer, (2015) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

- Liderler: Gruptakiler tarafından en çok tercih edilen kişilerdir.
- Karşılıklı Çekenler: Grup içinde karşılıklı olarak birbirlerini tercih edenlerdir.
- Klikler: Kendi aralarında tercih yapan ve en az üç kişiden oluşan alt gruplardır.
- Tek Yönlü İlişki: Bir tercihin karşılık bulmaması, tercih edilenin o kişiyi tercih etmemesi durumudur.
- Çekimsizler: Gruptakiler tarafından tercih edilmesine rağmen çeşitli nedenlerle yeterince tercihte bulunmayan, tüm tercih seçeneklerini kullanmayan kişidir.
- Reddedilenler: Gruptakilerin çoğunluğu tarafından tercih edilmeyen kişilerdir.
- Terk Edilenler/Dışlananlar: Gruptakilerin hiçbiri tarafından tercih edilmeyen kişilerdir.

Bir diğer veri toplama aracı olarak da yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sosyometri uygulanan sınıfların öğretmenleri ve okul rehberlik servisinde görev yapan psikolojik danışmanlar ile geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin uyumuna ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin uyum ve sınıf içerisindeki akranlarıyla iletişim sürecine dönük gözlem, deneyim ve düşüncelerine odaklanılmıştır. Araştırmanın etik açıdan bir sorun teşkil etmediğine yönelik 24.06.2021 tarih ve karar no:11/01 olan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır.

Veri Analizi

Sosyometri aracından toplanan veriler sonrasında öğrenciler arasındaki ilişkileri daha net görmek amacıyla sosyogramlar oluşturulmuştur. Dökmen (1995), sosyogramı topluluktaki kişiler arası ilişkileri görsel hale getiren araç olarak tanımlamıştır. Her sınıf için ayrı olmak üzere 7 sosyogram oluşturulmuştur.

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda kodlar, kategoriler ve temalar belirlenmiştir. Toplanan veriler alanında uzman iki farklı kodlayıcı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Kodlamalar sonrasında elde edilen temalar, kategoriler ve kodlar kadlayıcılar tarafından değerlendirilmiştir. Güvenlik düzeyi (güvenirlik = görüş birliği/görüş birliği+ görüş ayrılığı) %80 olarak belirlenmiş olup tartışmalar sonunda

temalar, kategoriler ve kodlar için görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca buna ilave olarak araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla veri toplama ve analiz süreci detaylı olarak aktarılmış, bulgular yorum katılmadan sunulmuştur. Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla da araştırmacı çeşitlemesi kullanılmıştır. Araştırmacı çeşitlemesi, çalışma sürecinde birden fazla araştırmacının yer alması olarak tanımlanmıştır (Christensen, Johnson ve Turner 2015). Bu çalışmada da verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında üç araştırmacı yer almıştır.

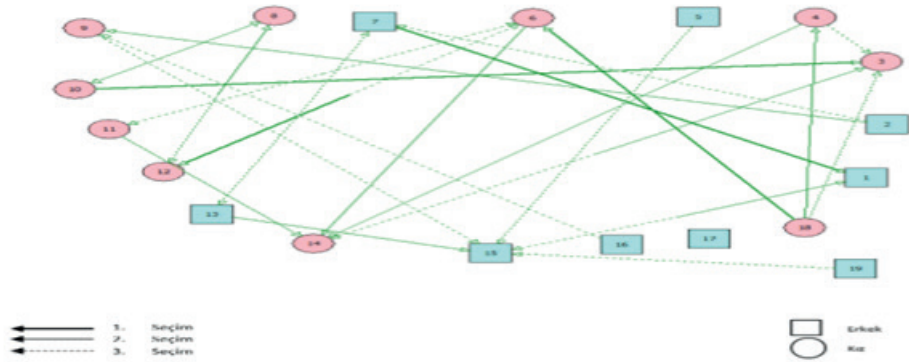
Bulgular

Araştırma kapsamında sosyometri aracından ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler aşağıda ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

Sosyometri Aracından Elde Edilen Verilere İlişkin Bulgular

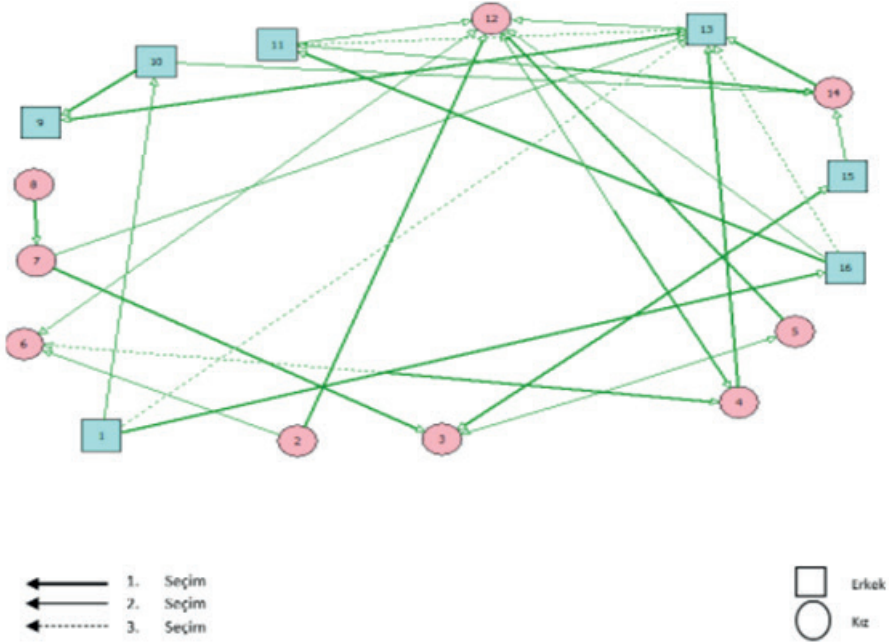
Sosyometri aracında, araştırmaya katılan öğrencilerden sınıf içerisinde oyun oynamak için üç arkadaş tercih etmeleri istenmiştir. Elde edilen verilerden sosyogramlar oluşturularak sunulmuştur.

Şekil 1. 1-E Sınıfı Sosyogramı

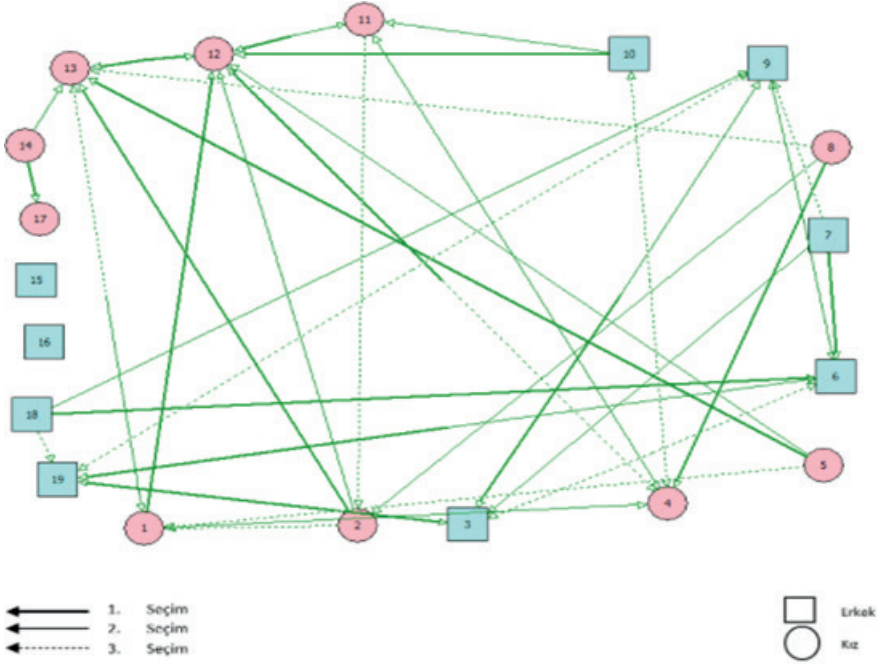
Şekil 1’de yer alan sosyogramda Ö1 (Erkek) ve Ö17 (Erkek) kodlu öğrenciler Suriyeli’dir. Ö1 sınıftaki diğer öğrenciler tarafından da tercih edilmiştir ve aynı zamanda kendisinin de oyun oynamak için sınıftan iki Türk arkadaşını seçtiği görülmektedir. Ö17 ise sınıftan kimse ile oyun oynamayı tercih etmezken arkadaşları tarafından da Ö17’nin tercih edilmediği görülmektedir.

Şekil 2. 1-V Sınıfı Sosyogramı

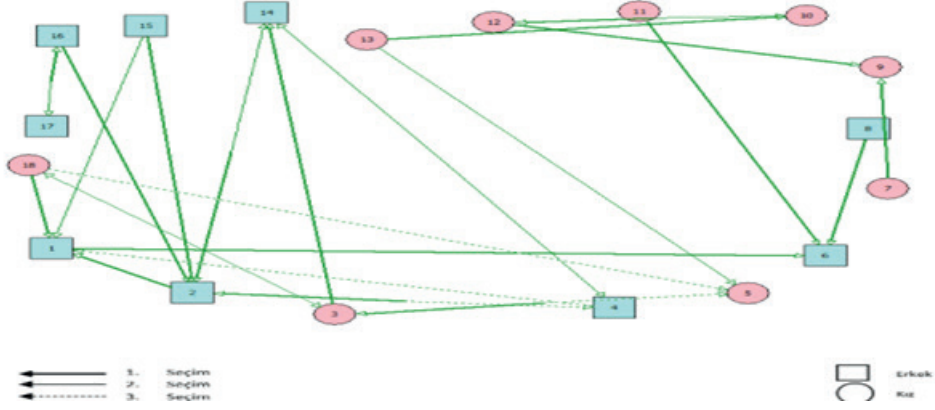
Şekil 2’de yer alan sosyogramda Ö7 (Erkek), Ö8 (Kız) ve Ö16 (Kız) kodlu öğrenciler Suriyelidir. Sosyogram incelendiğinde Ö16, Ö11’i oyun oynamak için tercih ederken Ö1 tarafından da tercih edildiği görülmektedir. Ö7’nin ise Ö3’ü birinci sırada, Ö13’ü ise ikinci sırada tercih ettiği görülmektedir. Buna ilave olarak sınıftaki bir diğer Suriyeli öğrenci olan Ö8 tarafından da tercih edildiği görülmektedir. Ö8 ise kimse tarafından tercih edilmemiştir.

Şekil 3. 2-G Sınıfı Sosyogramı

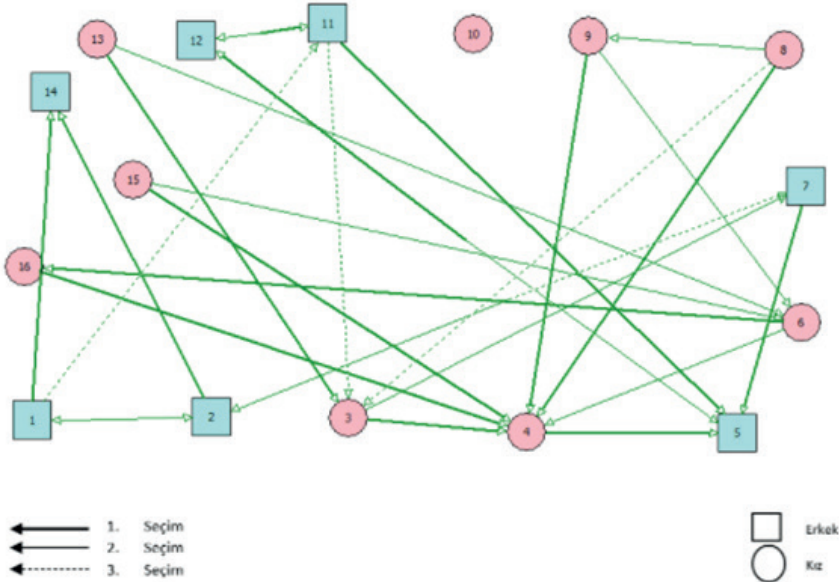
Şekil 3'te yer alan sosyogramda Ö17 (Kız) Suriyeli öğrencidir. Şekil 3 incelendiğinde Ö17'nin kimseyi oyun oynamak için tercih etmediği görülmektedir. Bunun yanında Türk öğrenci Ö14 tarafından ise 1. sırada tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca sınıfta iki Türk öğrencinin de kimse tarafından tercih edilmediği aynı zamanda kimseyi de tercih etmedikleri görülmektedir.

Şekil 4. 3-Ü Sınıfı Sosyogramı

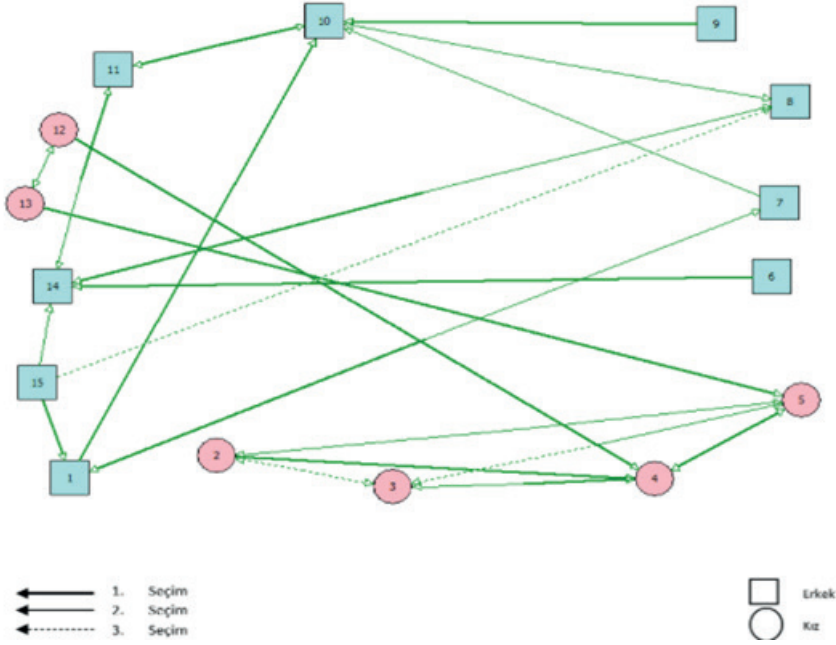
Şekil 4'te yer alan sosyogramda Ö13 (Kız), Ö16 (Erkek) ve Ö17 (Erkek) kodlu öğrenciler Suriyelidir. Şekil 4 incelendiğinde Ö13, Ö10'u ilk sırada tercih ederken Ö5'i ikinci sırada tercih ettiği görülmektedir. Buna ilave olarak kendisinin kimse tarafından tercih edilmediği görülmektedir. Ö16 ve Ö17'nin birbirlerini tercih ettikleri görülmektedir. Buna ilave olarak Ö17 başka kimseyi tercih etmemiş, kimse tarafından da tercih edilmemiştir. Ö16 ise Ö2'yi 1.sırada tercih etmiştir.

Şekil 5. 3-V Sınıfı Sosyogramı

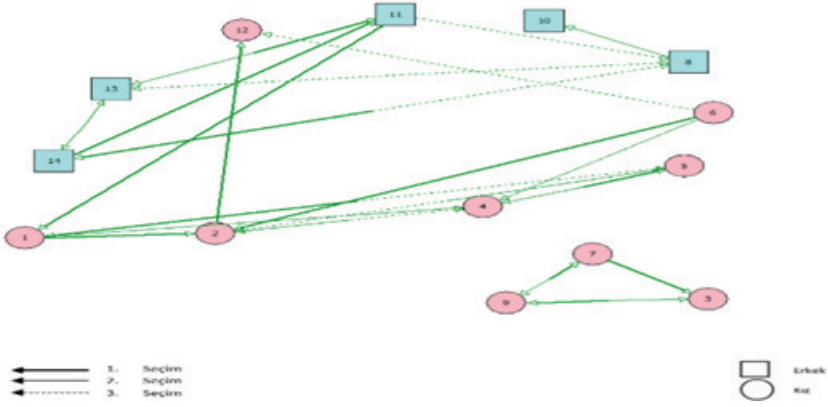
Şekil 5'te yer alan sosyogramda Ö10 (Kız) ve Ö12 (Erkek) Suriyelidir. Şekil 5 incelendiğinde Ö10 kimse tarafından hem tercih edilmemiş hem de hiç kimseyi tercih etmediği görülmektedir. Ö12 ise hem Ö11 hem de Ö5'le karşılıklı tercihte bulunduğu görülmektedir.

Şekil 6. 4-A Sınıfı Sosyogramı

Şekil 6'da yer alan sosyogramda Ö12 (Kız) ve Ö13 (Kız) kodlu öğrenciler Suriyelidir. Ö12, Ö4'ü 1. Sırada tercih ederken Ö13 ile karşılıklı tercihte buldukları görülmüştür. Ö13 ise Ö5'i 1. sırada tercih ettiği görülmektedir. Ö12 ve Ö13'ün diğer öğrenciler tarafından tercih edilmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra Ö12 ve Ö13'ün 1. sırada tercih ettikleri öğrencilerin sınıfı diğer öğrenciler tarafından da çok tercih edildiği görülmektedir.

Şekil 7. 4-C Sınıfı Sosyogramı

Şekil 7'de yer alan sosyogramda Ö3 (Kız), Ö7 (Kız) ve Ö9 (Kız) kodlu öğrenciler Suriyelidir. Şekil 7 incelendiğinde Suriyeli öğrencilerin sadece birbirlerini tercih ettikleri görülmektedir. Yani kendi içlerinde bir sosyal grup oluşturdukları görülmektedir.

Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Araştırmada sosyometri aracının uygulandığı sınıfların öğretmenleri ile Suriyeli öğrencilerin uyum durumuna ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular "Suriyeli Öğrencilerin İletişimi ve Uyumunu", "Uyum Sürecinde Paydaş Etkileri" ve "Uyum Sürecine Dönük Öneriler" temaları altında sunulmuştur. Ulaşılan kodlar, kategoriler ve temalar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada Ulaşılan Kodlar, Kategoriler ve Temalar

Kodlar	Kategori	Tema
Dil sorunu Kültür sorunu Ruhsal sorunlar	Uyum sorunu	Suriyeli Öğrencilerin İletişimi ve Uyum
Türk ailelerin olumsuz tutumları Suriyeli ailelerin ilgi durumu Suriyeli ailelerin dil sorunu Suriyeli ailelerin olumsuz tavırları Okul-dernek işbirlikleri Rehberlik ve danışmanlık servisi hizmetleri Yardım dağıtımları Öğretmen yeterlikleri Öğretmen olumsuz davranışları Uyum sınıfı uygulaması	Aile Okul Öğretmen Bakanlık	Uyum Sürecinde Paydaş Etkileri
Kültürel etkinlikler Dil öğretimi Sosyal etkinlikler Birlikte zaman geçirme Öğrenci motivasyonu sağlama	Öğretmen uygulamaları	Uyum Sürecine Dönük Öneriler

Suriyeli Öğrencilerin İletişimi ve Uyum

Araştırmada gerçekleştirilen görüşmelerde öğretmenler, Suriyeli öğrenciler ile Türk öğrenciler arasında uyum sorunu olduğunu düşünmediklerini belirtmişlerdir. T1 kodlu öğretmen bu durumu “*Uyum sorunu olduğunu düşünmüyorum*” ifadeleri ile belirtmiştir. T2 kodlu öğretmen ise uyum sorunu olmadığını ve geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin dil sorunu sebebiyle birlikte zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir.

“Uyum sorunu olduğunu düşünmüyorum. Genelde Suriyeli öğrenciler bir arada vakit geçirmeye çalışıyorlar. Dil sorunu yüzünden.”

T3 kodlu öğretmen de benzer şekilde geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin dil sorunu yaşadıklarını bu yüzden Türk öğrencilerle iletişim kuramadıklarını belirtmiştir. Bu iletişim sorunu nedeniyle de Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde diğer Suriyeli öğrencilerle vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir.

“Dilden kaynaklı oluyor. Konuşamıyorlar ya da söyleneni anlamıyorlar. Kendi aralarında oynuyorlar ya da başka sınıftan komşuları, akrabalarıyla oynuyorlar. Dilden başka bir sebep olabileceğini sanmıyorum. Sadece iletişim sıkıntısı var. Teneffüste nöbette fark ettim.”

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin uyumu konusunda altını çizdiği bir diğer husus ise öğrencilerin arasında bulunan kültür farklılığıdır. Buna ilave olarak Suriyeli ve

Türk öğrencilerin birbirlerini tanımamalarından kaynaklı çatışmalar yaşandığı belirtilmiştir. T4'ün aşağıda yer alan görüşleri bu durumu ortaya koymaktadır.

“İlk başladığım dönemlerde olmuştu. Hem Suriyeliler hem bizim öğrenciler birbirlerine alışamadılar. Farklı bir dil farklı bir kültür ama şimdi durum daha iyi. Sürekli çatışma içerisindedilerdi birbirlerinin dillerini bilmiyorlar birbirlerini anlamıyorlar böyle olunca birbirlerinden ya uzak duruyorlar ya da çatışıyorlardı.”

T5 ise şu anki sınıfında bu durumu gözlemlemediğini fakat önceki yıllarda Suriyeli öğrencilerin uyum sorunu yaşadıklarını gözlemlediğini belirtmiştir. Özellikle Suriyeli insanların ülkelerini terk etmek zorunda kaldığı ilk yıllarda gelen ve savaş travması yaşamış öğrencilerin bu süreçte daha fazla sorun yaşadıklarını paylaşmıştır.

“Bu sınıfta değil ama önceki sınıfta vardı. Çocuklar ilk geldiklerinde savaştan psikolojik olarak daha fazla etkilenmişlerdi. Türkiye’de doğup büyüyenlerde bu sorun yok tabii ki. Genelde gruplaşma oluyorlar. Türk öğrencilerle Suriyeli öğrenciler gruplaşıp birbirlerine şiddet uyguluyorlardı. Bir sürü sebep olabilir. Gruplaşma bunun sebeplerinden biri.”

T6 kodlu öğretmen de iletişim noktasında dil sorunundan başka faktörler de olduğunu, öğrencilerin bazı eksik yönleri nedeniyle çekingen kaldıklarını, dolayısıyla diğer öğrencilerin de onları görmezden geldiğini belirtmiştir. Buna ilave olarak sınıfında bulunan Roman öğrencilerin de Suriyeli öğrenciler ile benzer şekilde uyum sorunu yaşadıklarını belirtmiştir.

“Etnik köken olarak değerlendirmiyorum çocukların dil sorunu olduğu için uyum sağlayamıyorlar arkadaşlık kuramıyorlar. Sadece Suriyeli öğrencilerim değil Roman öğrencilerimle de uyum sorunu yaşıyor. Dil konusu değil başka etkenler girebilir. Bu çocukların eksik yönleri olduğu için eziklik duyuyor. Kendilerini de ifade edemiyorlar. Ne istediklerini söyleyemiyorlar. Diğer çocuklar da onları görmeden geliyor.”

T7 ise diğer katılımcılardan farklı olarak Suriyeli öğrencilerin uyum sorunu yaşamadıklarını savunmuştur. Diğer yandan bu öğrencilerin yine de tenffüslerde diğer sınıflardaki Suriyeli öğrencilerle vakit geçirdiklerini belirtmiştir.

“İlk olarak bir öğrencim vardı. Türkçe bilmiyordu arkadaşlarıyla çok diyalog kurmuyordu bir de yan sınıfta ikiz kardeşi vardı tenffüslerde onunla takılıyordu. Bu sınıfta 5 Suriyeli öğrencim var 5’ide kız. 5’i de çok iyi anlaşıyorlar. Başka sınıflarda Suriyeli arkadaşları var tenffüslerde onlarla oynuyorlar. Sınıflarla iletişimi de iyi, iki öğrencim hatta çok sosyal. Türkçeyi çok güzel konuşuyorlar. Onların Suriyeli olduklarını sonradan öğrenince çok şaşırılmıştım.”

Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim ve uyum sürecini yönetmek adına gerçekleştirilen “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” [PIKTES] kapsamında okulda görev alan okul psikolojik danışman T8 ise ilk zamanlara göre uyum sorununun azalma gösterdiğini ama devam ettiğini belirtmiştir. Buna ek olarak uyum sorununda en büyük problemin dil sorunu olduğunu belirtmiştir. T8 ayrıca Suriyeli öğrencilerle arkadaş olan Türk öğrencilerin genellikle sınıfta pasif kalmış öğrenciler olabildiğini söyleyerek bu öğrencilerin arkadaş olarak birbirlerine destek olduklarını belirtmiştir.

“İlk zamanlarda daha çok vardı şimdi azaldı ama yine bitti diyemem. Kültürel farklılık olduğu için ayrımcılığa maruz kalıyor. Çatışmalar da olabiliyor bazen. Dil problemi en büyük problem. Suriyeli öğrenciler biraz da derslerle ilgilenmiyorlarsa sınıfta bir köşeye atılıyorlar. Okula devam etse de öğrenmeden devam ediyor. Mesela bu tüm öğrencilerde olmuyor benim odama Suriye ve Türk öğrenciler yakın arkadaş olarak sohbet etmeye geliyorlar. Türk olan öğrenci de genelde sınıfta pasif kalmış öğrenciler oluyor ve birbirlerine tutunuyorlar gibi.”

Bir diğer psikolojik danışman T9 ise uyum sorunu olduğunu düşündüğünü paylaşmıştır. Yaşanan ayrımcılık olaylarını gözlemlediğini şu ifadelerle belirtmiştir:

“Tabi ki uyum sorunu var. Dille ilgili aileler de çağırıyoruz danışmaya konuşmaya tercümanlarla anlaşıyoruz. Tercümanlarda tam çevirmeyebilir. Çatışma yaşanıyor çocuk bunu anlatırken Suriyeli öğrenci diye anlatıyor. Arkadaşın ismiyle hitap et diye uyarıyoruz ama ailedeki çevredeki ezberler çocuğa ayrımcılık dışlama konusu oluyor. İlkokulda çok gördüğümüz bir şey değil bu. Bu yaş çocukları ailelerden duyduğu ayrımcı söylemler oluyor ama yaşları gereği çeteleşme gibi olaylar arkadaşlarına zorbalık gibi olaylar görmüyoruz.”

Uyum Sürecinde Paydaş Etkileri

Aile

Suriyeli öğrencilerin okullara uyum sağlamasında en önemli paydaşlardan biri ailedir. T1 bu duruma ilişkin Suriyeli ailelerle iletişim kuramadığını belirtmiştir. Bu durumun sebebi olarak dil sorununu gösterirken yalnızca tercümanlar aracılığıyla iletişim kurduğunu söylemiştir. Türk velilerinin öğrencilerinin, Suriyeli öğrencilere karşı tutumunu istemeden de olsa olumsuz etkilediklerini düşünmektedir.

“Ailelerle iletişimde sorun yaşıyoruz. Kendi öğrencilerimde çok sorun yaşasam da. Genelde tercümanlar aracılığıyla iletişim kuruyoruz. Ben geçen sene mezun ettiğim öğrencilerde velilerin siyasi olaylara bağlı yukarılara söyleyemedikleri şeyleri çocuklarına yansıtıyorlar. Yaşadığımız yer sosyo-ekonomik düzey açısından düşük düzeyde yer alıyor. İnsanlar bu sorunları çevrelerine yansıtıyor. Okulda gruplaşmalar oluyor sınıfta olmasa bizim öğrencilerde de bi-

İlkokullarda Eğitim Gören Suriyeli Öğrencilerin Uyum Sürecinin İncelenmesi

raz dışlama var ailelerden kaynaklı. Çocuklar kin tutmaz. Birkaç olay duydum aileler uyarılmış onunla arkadaş olma diye önüne geçmeye çalışıyoruz. Dil bir şekilde öğrenilir en başta çocukların uyum sağlamasına destek olmak gerekir.”

T4 ise Suriyeli ailelerin özellikle, Suriyeli aileler ile iletişim kurdukları için çocuklarının da bu durumlardan etkilendiğini belirtmiştir.

“Bence en büyük sorun bu aileler. Çocuklar bir şekilde anlaşılır ama aileler özellikle Suriyeli aileler kendi milletinden insanlarla vakit geçirdikleri için çocuklar da onları izleyerek bu yola sevk oluyor.”

Öğretmenler, Suriyeli öğrenci velilerinin sosyal ve dil öğrenmeye dönük çocuklarını motive etmeleri durumunda öğrencilerin çok daha kolay uyum sağladıklarını ve sosyal ilişkiler kurabildiğini savunmuşlardır. Örneğin, T5 ve T6 ise aile desteğinin Suriyeli öğrenciler için ne kadar önemli olduğunu aşağıdaki örnekler ile ortaya koymuşlardır.

“Benim sınıfımda iki öğrenci var Suriyeli biri başarılı iyi sosyal diğer öğrencim ise o kadar sosyal değil. Velilerle toplantı yaptığım zaman çocuklarla Türkçe konuşmalarını istiyorum. Başarılı sosyal olan öğrencim Türkçe de iyi konuşabiliyor. Diğer öğrencim de yapamıyor. Türkçeyi kullanmıyor dil gelişimi artmıyor. Ailesi desteklemiyor.” T5

“Benim sınıfımda 6 tane Suriyeli öğrencim var bir tanesi sınıfın en popüler öğrencilerinden çok seviliyor. Her etkinlikte görev alıyor. Hem çocuğunun kişisel özellikleri hem de ailesinin yaklaşımından dolayı bu böyle. Dil konusunda çok yetenekli çocuk Türkçeyi çabuk öğrendi İngilizce konusunda da çok başarılı. Bu sosyalliğini ailesi de destekliyor. Daha çok kursa gidiyor etkinliğe katabiliyor bunları da kendine katabiliyor. O yüzden sınıftaki çocuklarda ondan çok şey öğrendikleri için onunla arkadaşlık etmeyi seviyorlar. Diğer öğrencilerim için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. T6

T6 ayrıca ailelerin ev içerisinde gerçekleştirdiği konuşmaların farkında olmadan çocukların davranışlarına yansımaları söyleyerek, bu durumun yaşanmaması için veli toplantılarında velileri uyardığını belirtmiştir.

“1. sınıfta velilerimle de konuştum evde Suriyeliler şöyle böyle niye geldiler demeyin dedim. Bunlar çocukları etkiliyor. Onlarda biz aslında kullanmıyoruz dediler ama veliler farkında olmadan çocuklara hissettiriyorlar. Roman çocukları içinde böyle bir tutum olduğu için böyle düşünüyorum. Aileler için farklı bir kültür olunca çekiniyorlar çekindikleri için çocukları koruma içgüdüğü olarak düşünüyorum. Tahminimce şunlarla oyna diyebiliyorlardı.”

Suriyeli öğrencilerin velilerine ilişkin altı çizilen diğer bir konu ise ilgisizliktir. T7 Suriyeli öğrencilerin velilerini tanımadığını ve özellikle salgınla birlikte hiç iletişim kuramadığını belirtmiştir. Bu durumu da velilerin ilgisizliğine bağlamıştır.

“Mülteci öğrencilerin velilerini tanımıyorum. Onlarla hiç iletişim kuramadım salgında etkili oldu. Bu sınıfı 1 dönem okuttum salgında araya girdi o yüzden hiç iletişim kuramadım. Velilerde hiç okula gelmedi.”

T8 ise öğrenciler arası iletişimin Türk öğrenciler boyutuna odaklanarak, Türk ailelerin toplumsal olayları çocuklara yansıtmasından dolayı uyum sorununun ortaya çıktığını belirtmiştir. Buna ek olarak ailelerin Türkiye’de yaşayan Suriyeli insanlarla ilgili olumsuz algılarının iletişimi olumsuz etkilediği paylaşılmıştır.

“Çocuklar duydukları şeylerden etkileniyor. Mahallede de kavga olabiliyor işte Suriyeliler birine saldırdı gibi çocuklar bunlardan etkileniyor. Ben duyuyorum koridorda öğrenciler bağıırıyor. Suriye bom bom hala var bu söylem. İlk yıllarda çok fazlaydı şu an yine duymaya başladım. Ortak bir payda da bulunmak istememe. Aileler onlar pis onlarla oynama gibi şeyler söyleyebiliyor. Bunlar etkiliyor.”

T8 kendisi ile gerçekleştirilen görüşmelerde yalnızca Türk ailelerin durumuna değinmemiştir. Katılımcı, Suriyeli ailelere ilişkin, dil öğrenmediklerini ve herhangi bir çatışmada karşı tarafı suçlamaya meyilli olduklarını savunmuştur.

“Suriyeli öğrencilerin velileri genelde tercüman aracılığıyla iletişim kurabiliyoruz. Onlar da karşı tarafı suçlayıcı durumdalar. Mesela Suriyeli ve Türk bir öğrenci kavga ettiğinde iki veli de birbirlerini suçluyorlar. Aslında olayın nedenini ortaya çıkarmaya çalıştığımızda iki tarafta da suç vardır. Bu durum ortamı daha da gerginleştiriyor.”

T8 ile benzer şekilde T9 da Türk ailelerin, yaşanan toplumsal olayları çocuklarına yansıtıklarını belirtmiştir. Suriyeli aileler tarafından bakıldığında ise içerisinde buldukları sosyal ve ekonomik koşulların zor olduğunu ve bu durumdan kaynaklı çocuklarıyla ilgilenemediklerini düşündüğünü belirtmiştir.

“Yaşanan çatışmaların kaynağında aileleri görebiliyoruz. Sosyo-kültürel anlamda geri kalmış bir yer burası emeğimizin karşılığını onlar yüzünden alamıyoruz iş yükü ya da ücretleri düşürmelerine Suriyeliler neden olmuş gibi bazı söylemler duyuyoruz. Bunlar biraz daha nefret söylemlerine ya da davranışlarına neden oluyor. Suriyeli veliler içinde burada hem yeni bir yer ekonomik zorluklar var. Uyum sorunları var. Çocukların bazıları okula devam etmek istemiyor. Bilinçli aileler ise onlarla çalışmak çok daha kolay oluyor. Zaten ekonomik sorunlar var bir de ilgili anne baba değilse zor oluyor. İlkokulda ailelerle birlikte çalışmak lazım çocukta bir şeyleri değiştirmek için bunları yapamadığımızda maalesef çocuklara çok yardımcı olamıyoruz.”

T9 buna ilave olarak uzun süredir Türkiye’de yaşayan Suriyeli ailelerin uyum sorununu aştığını ifade ederken özellikle aile içerisinde daha büyük yaşlarda çocuklar

olduğunda kardeşlerine de yardımcı olduğunu ve bu çocukların daha çabuk uyum sağlayabildiğini belirtmiştir.

“Çok uzun süre kalanlar uyumu aşmışlar. Mesela abisi de burada okumuş bir öğrenci geldiğinde çok daha kolay oluyor. Yeni gelmiş ya da önceden okula gitmemiş abisi ablası olmayan çocuklar zorluğu daha fazla yaşıyorlar.”

Okul

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde eğitimin bir diğer önemli unsuru olarak okul olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda okulun derneklerle yaptığı işbirliğinin önemine değinilirken rehberlik ve danışmanlık servisi hizmetlerinin öneminin altı çizilmiştir. T1 ve T5'in görüşleri bu durumu ortaya koymaktadır.

“Dernekler var onlarla işbirliği içerisindedir. Öğrencilerle 15 günde bir rehberlik servisi yapılıyor. Veli toplantıları yapılıyor zoom üzerinden.” T1

“Sivil toplum kuruluşlarıyla ailelerle işbirliği içerisinde o yüzden iyi etkiliyor.” T5

T6 ise görev yaptığı okulun sosyoekonomik düzeyinin düşük olduğunu belirterek, sadece Suriyeli öğrencilere yapılan yardımların diğer öğrenciler ve aileleri tarafından tepki çektiğini paylaşmıştır. Bunun bir sonucu olarak ise iki grup arasındaki iletişimin olumsuz etkilendiği çıkarımında bulunulmuştur.

“Bizim okulumuzda şöyle bir şey oldu UNİCEF yaptı sanırım. 1. Sınıfta maddi yardım yapıldı Suriyeli öğrencilere çanta desteği, kitap, kırtasiye malzemeleri gibi. Türk öğrencilerde bu durum çok tepki çekti. Bizim okulda hem Türk hem yoksul öğrenci çok fazla bu yüzden neden onlara veriliyor bize verilmiyor diye velilerden de tepki geldi. Suriyeli çocuklar için güzel bir şey yaptıklarını düşündüler ama bu onların dışlanması konusunda olumsuz örnek oldu.”

Bu duruma ilave olarak T9 okuldaki öğrenci sayısının fazla olması ve okul ekonomisinin yeterli imkanı vermemesi gibi sınırlılıkların uyum sorununu aşmada engel olduğunu belirtmiştir.

“Okulun daha fazla sosyal aktivite gerçekleştirmesi lazım. Bu konuda yeterli değiliz 5bin öğrencimiz var. Sınıflarda 40'ar öğrenci var. Aktiviteler sağlamak böyle ortamda güç. Problem yaşamayalım eğitim öğretimini sağlıklı yürütsün gibi gelenekçi anlayışla devam ettiren kurumuz. Sivil toplum kuruluşlarının derneklerinde yeteri kadar ekonomi aktarmasıyla yapılacak bir şey. Bu okul yapıyla okulların kendi başlarına yapabilecekleri çok fazla bir şey yok.” T9

Öğretmen

Yapılan görüşmelerde öğretmen faktörünün de uyum sağlama açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin belirli yeterliklere sahip olmalarının Suriyeli öğ-

rencilerin uyumunda önemli bir yere sahip olduğu savunulmuştur. Örneğin, T4 Arapça bilmesinin kendisi bir avantaj olduğunu söyleyerek Suriyeli ve Türk öğrencilerin yaşadıkları bir sorun anında bu avantajı Türk öğrencilerin empati yapmaları için kullandığını aşağıdaki anektod ile betimlemiştir.

“Ben Arapça biliyorum Mardinliyim. Kendi aralarında çatışıyorlardı. Dili bilmedikleri için Suriyeli öğrencilerle dalga geçiyorlardı. Siz bu öğrencilerle Türkçe bilmiyor diye dalga geçiyordunuz diye dalga geçtikleri anda dersi hemen Arapça anlatmaya başlıyordum. Bu sefer Suriyeliler anlıyordu bizimkiler anlamıyordu. Böyle birkaç kez yaptıktan sonra o sorun halloldu.”

T5 ve T6 ise öğretmenler olarak Suriyeli öğrencilerin sosyalleşmeleri için etkinliklere dahil ettiklerini paylaşarak, bunun uyum açısından önemini vurgulamışlardır.

“Sosyalleşmeleri için elimizden geleni yapıyoruz.” T5

“Öğretmenin rolü çok önemli tabi ki. Etkinliklere o çocukları dahil etmiyorsanız çocuklar etkilenir.” T6

Öğretmenin, Suriyeli öğrencilerin dışlanmaması noktasındaki rol ve sorumluluklarının altını çizen bir diğer öğretmen ise T7 olmuştur. Öğretmenin gerekli noktalarda daha ılımlı davranarak dışlanan öğrencilere ayrıca özen göstermesi gerektiğini paylaşmıştır.

“Çocuklarda ilk başlarda Türkçe bilmediği zaman dışlama durumu oluyor olabildiğince çocukları farklı göstermemeye çalışıyorum onlara ben de özel davranıyorum. Öğretmenin bu konuda daha ılımlı yaklaşması gerek.”

T8 ise farklı bir bakış açısı sunarak bazı öğretmenlerin iş yüklerinden dolayı Suriyeli öğrencileri ihmal ettiklerini paylaşmıştır. Buna ek olarak, çatışma durumunda da öğretmenlerin okul psikolojik danışmanına her iki tarafı da yönlendirmek yerine sadece Suriyeli öğrencileri getirdiklerini belirtmiştir. T8 tüm bunların Suriyeli öğrencilerin ayrımcılığa uğramış hissetmelerine ve uyumlarının önünde engele sebep olduğunu düşünmektedir.

“Açık konuşmak gerekirse problemlı yabancı uyruklu öğrenci varsa onu sınıfa kazandırmak yerine uzaklaştırma yoluna gidiyor. Uzlaştırma ya da bunun için çaba sarf etme olmuyor. Buraya geldiklerinde aynı ortamı paylaşabileceklerine yönelik anlatımlar yapıyorum. Kendi aralarında uzlaşmalarını sağlıyorum. Bu ortam sınıfta göz ardı ediliyor. Öğretmenlerin bu davranışları uğraşmamak istemeden müfredat yetiştirme gibi sebepler. Suriyeli çocuklarla Türk öğrenci kavga ettiğinde öğretmen buraya sadece Suriyeli çocuğu getiriyor. Türk çocuğu getirmiyor. İkisinin de burada olması gerekiyor. Karşılıklı konuşunca çözülüyor.”

Son olarak T9 ise tecrübeli öğretmenlerin uyum süreci ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olduklarını düşündüğünü paylaşmıştır. Ayrıca, derneklerin Suriyeli öğrencilerin uyum süreçleri ile ilgili öğretmenlere destek sağladıklarını belirterek, bu desteğin öğretmenler adına önemli olduğunu savunmaktadır.

“Öğretmenin tutum ve yaklaşımı çok önemli nasıl entegre ettiği. Grup oyunlarına ne kadar kattığı, ne kadar sosyalleştiği tamamen öğretmenin özelliğiyle alakalı. Tecrübeli öğretmenlerimizin sayısı çok fazla uzun süredir de bu okuldalar göçmen öğrencilere nasıl yaklaşılması konusunda çok fazla bilgi sahibiler. Derneklerle sürekli görüşme halindeyiz. Seminerler düzenliyoruz. Öğretmenler gayet tecrübeliler.”

Bakanlık

Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerde bakanlığın Suriyeli öğrencilerin uyum süreçlerine dair attığı adımlar değerlendirilmiştir. T4 ve T8’in görüşleri bu durumu ortaya koymaktadır.

“Uyum sınıflarının olması şu yönden sıkıntılı Suriyeli öğrencileri kendi aralarında toplanmaya sevk ediyor. Kaynaşmalarını engelliyor.” T4

“Uyum sınıfları uygulamasında öğrenciler ayrıştırılmış gibi oluyor.” T8

T5 ise bu iki katılımcının aksine uyum sınıflarının dil öğretimi için önemli bir fırsat sunduğunu düşünmektedir. Suriyeli öğrencilerin dil eğitimi sonunda diğer öğrencilerle aynı sınıflara getirildiğini de eklemektedir.

“Bakanlık 3 ve 4. Sınıf öğrencilerini dil eğitimi için ayrı sınıflara alıyor. Sonra dil öğrendikten sonra sınıflara alıyorlar.”

Uyum sınıfları ile ilgili düşüncelerini paylaşan bir diğer katılımcı olan T6, öğrencilerin ilk önce karma sınıflarda öğrencilerle kaynaştıktan sonra uyum sınıflarına geçmesinin olumlu olduğunu belirtmiştir.

“Önce sınıfa alıp sonra uyum sınıflarına aldılar. Çocukları tanımış oldular. En baştan böyle alınsaydı Türk sınıfı Suriyeli sınıfı gibi ayırım olabilirdi. Bir öğrencimiz vardı biz korumaya gidiyoruz onu öğretmenim gibi dönütler oldu bu açıdan iyi. Ama çocuklar okuma yazma bilmeden karma sınıflara gelmemeli.”

T9 bunlara ilave olarak bakanlığın Suriyeli öğrenciler için okul sonrasında da aktif olarak etkinlikler gerçekleştirilmesinin gerekliliğini vurgulayarak, sosyal hizmetler gibi paydaşların da işbirliği ile sürece katılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. T9 ayrıca karma sınıfların uyum sınıflarına göre Suriyeli öğrencilerin entegrasyonunda daha hızlı ve etkili bir çözüm olduğunu savunmuştur.

“Sadece çocukları okula başlatmak yeterli değil. Gerçekten takip etmek lazım. Zorluklarla ilgili profesyonel yardım lazım. Sosyal hizmetlerin çok daha aktif

olması lazım. Bizim ülkemizde zaten yetersiziz. Pedagogların daha çok dahil olması gerekir. Çocukların travmatik durumlarına ilişkin çok fazla takviye edilmeleri lazım. İnsan olarak gereksinimlerimiz çok fazla. Daha çok karma sınıflarda olmaları kaynaşması açısından daha iyi ama hiç dil bilmeden de uyum sınıflarına almak zorunda kalıyoruz ama bu entegrasyonu karma sınıflar çok daha fazla sağlıyor. Uyum sınıfındaki çocuklar kendi aralarında oynuyorlar. Bunların topluma kaynaşmaları topluma entegrasyonları daha geç ve güç oluyor. Karma sınıftaki çocuklar dili az bilse bile daha hızlı ilerliyor uyum açısından çünkü oyunda oynuyor arkadaşlarıyla”

Uyum Sürecine Dönük Öneriler

Yapılan görüşmelerde öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin uyum sağlaması için yaptıkları uygulamalardan bahsetmiştir. Örneğin, T1 kodlu katılımcı Suriyeli öğrencilerinin yalnız kalmamaları için bireysel bazı uygulamalar gerçekleştirdiğini ve bunlara ilave olarak okulun yaptığı genel etkinliklere de katıldıklarını belirtmiştir.

“Ben teşvik edici davranıyorum. Öğrenci tek başına oturduğunda onun yanına başka arkadaş gönderiyorum. Farklı dillerde şarkılar dinliyoruz. Oyunlarımız alıyor. Okulumuzun çalıştığı kurumlar var. Onlar etkinlikler yapıyor onlara katılıyoruz.”

T3 dil konusunda yaşanan sorunların çözülmesinden sonra uyum sürecinin hızlanacağını *“Dil öğrendikten sonra daha çabuk düzeliyor. Zamanla düzelir.”* şeklinde ifade etmiştir. T4 ise öğrencilerin daha çok birlikte etkinlikler yapmasının uyum sürecini hızlandıracağını belirtmiştir.

“Daha çok içli dışlı olduklarında bu sorun ortadan kalkar. Zaten on yıldır buradalar birbirlerine alıştılar. Kalkacağını düşünüyorum önyargılar kalktığı zaman sorunlarda kalkar.”

T5 de benzer şekilde ilkökul seviyesindeki çocuklar için özellikle oyun, drama ve okul dışı etkinliklerin uyum sürecini hızlandıracağını savunmaktadır. Gerekli çalışmaların yapılması durumunda ise uyum sorununun tamamen ortadan kalkacağını düşünmektedir.

“İlkokul çocukları oyunlar olabilir dramalar olabilir aslında salgın olması okul dışında bir araya getirilecek etkinliklerle yapılırsa daha iyi olur. Gittikçe uyum sorunu azalıyor gerekli çalışmalar yapıldıkça bu uyum sorunu ortadan kalkacaktır.”

Suriyeli öğrencilerin ana dillerinde şarkılar söylemek gibi etkinliklerin diğer çocukların onları daha iyi anlayabilmesi için önemli olduğu T6 tarafından belirtilmiştir. Bu yolla çocukların daha fazla sosyalleşebileceğini de eklemektedir.

“Çocukları sosyalleştirmeliyiz. Benim yaptığım uygulamalar var çok başarılı olduğu söylenemez çünkü dersleri yetiştirme kaygım var. Çocukların belli yetenekleri oluyor bazen ben onlara Arapça şarkılar söylettiriyorum.”

T6 bu görüşlerine ek olarak, sınıf içerisinde etnik kökene ilişkin etiketleri kullanmayarak ve çocuklara birlikte etkinlikler gerçekleştirmeye teşvik ederek uyum sürecinin zamanla aşılacağına inandığını belirtmiştir. Ayrıca, Suriyeli öğrencilerine olumlu mesajlar vererek onların entegrasyonunu hızlandırmaya çalışan katılımcı öğrencilerin dışlanmış hissetmemeleri için onları dışlayıcı kavramlardan uzak tutmaya çalıştığını paylaşmıştır.

“Suriyeli çocuklar ülkemize gelmeden önce çok fazla etnik köken vardı. Bu tarz şeyler yaşıyorduk. Zamanla yavaş yavaş çözülecek. İlk başlarda yanına oturmak istemiyor oynamıyor ne zaman oynuyor. Sen onu bir gruba koyunca ona maruz kalınca onu yakından tanıyor. Süreç olarak değerlendiriyorum. Türk Suriyeli bu kavramları çok kullanmadan etkinliklerde bir arada bulundursak uyum sorunu ortadan kalkar. Bir öğrenci şey demişti. Suriyeli öğrencim bana öğretmenim bana sen Suriyelisin bu ülkeden git diyorlar. Ben de burasının dünya olduğunu seninde dünyalı olduğunu söyle dedim.”

T7 kodlu öğretmen grup etkinliklerinde Suriyeli öğrencilerin grup dışında kalabildiklerini fakat öğretmen olarak bu sorunun üzerine gittiğini ve genellikle çözüme kavuşturduğunu söylemektedir. Genel çapta bir çözüm için ise Suriyeli öğrencilere nitelikli bir Türkçe eğitiminin sunulması gerektiğini savunmaktadır.

“Türkçe eğitimi verilmeli onun dışında beden eğitimi derslerinde oyun gruplarına katmaya çalışıyorum ya da sınıftaki etkinliklerde bazen çekinik kalıyorlar veya herkes gruplaşınca onlar biraz dışarda kalabiliyorlar onları da Helin'i gruba almak isteyen var mı gibi bu şekilde kaynaştırmaya çalışıyorum. sıkıntı olmuyor.”

Okul psikolojik danışmanı ise öğrencileri bilinçlendirme amacıyla eğitimler verdiğini belirtmektedir. Buna ek olarak uyum sürecinin kısa sürede kalkmayacağını söyleyerek bunun için öğrencilerin ve velilerin bilinçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

“Bireysel olarak akran zorbalığı, kişiler arası iletişim, duyguları tanıma. Bence kalkmaz. Şu an entegrasyon sürecindeyiz. Ama öğrencinin ve velinin bilinçlendirilmesi lazım. Okula gelmeyen ya da sürekli devam etmeyen bir sürü öğrenci var. Okul ortamına direkt katılmış öğrencinin uyum sağlaması daha kolay oluyor.”

T9 uyum sürecinde ailelerin entegre edilmesinin önemli olduğunu fakat bu durumun önünde dil engeli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca uyum sorunun çözülmesinde birden fazla değişken olduğunu bunların tümünden çözülmesinin zor olduğunu belirtmiştir.

“Ailelerinde entegre olmasına çalışıyorsunuz çocuklar dışarıda da görüşsün. Yabancı ortam gibi hissetmesin. Dışarda da görüşürse okula daha çabuk adapte olur. Bu sefer de dille ilgili sorun yaşıyor. Nasıl diğer aileyle entegre edebilir-

siniz ki? Bu durumda uyum sorununu güçleştiriyor.” Çok kolay değil insana verilen değer açıdan İnsana verilen değer bakış açısı olarak bizde eksik var. Mülteci sayısı da çok fazla olması da biz de kalabalık ülkeyiz birçok değişken var bu sorunun ortadan kalkması o yüzden kolay değil.”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de eğitim gören mülteci öğrencilerin okullara uyum sürecinin ne durumda olduğunu inceleyen bu çalışmada toplanan veriler sosyometri aracından elde edilen bulgular ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular olarak iki başlık altında sunulmuştur. Sosyometri aracı kullanılarak, Suriyeli öğrencilerin sınıf içerisindeki arkadaşları tarafından tercih edilme durumları ortaya koyulmuştur. Sosyometri aracından elde edilen araştırma bulguları Suriyeli öğrencilerin halen tam olarak kabul görmediğini göstermektedir. Sosyometri uygulamasından sonra ortaya çıkan bir diğer sonuç ise sınıf seviyesi ilerledikçe Suriyeli öğrencilerin oyun oynamak için birbirlerini tercih etmesidir. Bu duruma ilave olarak, Suriyeli öğrencilerin sınıf içerisindeki Türk öğrencilerden de popüler öğrencileri tercih ettikleri fakat onlar tarafından tercih edilmedikleri görülmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda ise bazı sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin uyum sorununun farkında olmadıkları görülmüştür. Öğretmenler, sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin uyum sorunu yaşamadıklarını söylemelerine rağmen Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde diğer sınıflardaki Suriyeli öğrencilerle görüştiklerini belirtmiştir. Ayrıca sosyometri uygulamasında da Suriyeli öğrencilerin diğer öğrenciler tarafından oyun arkadaşı olarak tercih edilmedikleri görülmüştür. Okulda görev yapan rehberlik ve psikolojik danışmanlar ise uyum sorununda geçmişe göre azalma yaşansa da halen devam ettiğini belirtmişlerdir.

Suriyeli öğrencilerin uyum sağlamada hala en büyük problemin dil sorunu olduğu da önemli bir diğer sonuçtur. 2011 yılında ülkemize gelmeye başlayan Suriyeli öğrenciler bu dönemden itibaren Türkiye’de yaşamalarına rağmen, Türkçe dil sorununun uyum konusunda önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Nitekim bu alanda yapılan çalışmalarda da Suriyeli öğrencilerin geldikleri ilk yıllardan itibaren Türkçe sorunu yaşadıkları belirtilmiştir (Erdem, 2017; Başar ve ark., 2018; Güngör ve Şenel, 2018; Cınt Karaağaç ve Güvenç, 2019) Suriyeli öğrencilerin yeterli seviyede Türkçe bilgisine sahip olmamaları ve Türk öğrencilerin Arapça bilmemeleri nedeniyle öğrenciler anlaşamamakta; bu yüzden de Suriyeli öğrencilerin uyum süreci uzamaktadır. Bu doğrultuda, oluşturulan “uyum sınıfları” uygulamasının da olumlu ve olumsuz yönleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dil öğretimi açısından olumlu görülse de Suriyeli öğrencilerin ayrı bir sınıfa toplanmaları ve sürekli burada eğitim görmeleri uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Benzer şekilde Bozan ve Çelik (2021) yaptıkları çalışmada uyum sınıflarının, Suriyeli öğrencilerin ayrı bir sınıfta izole bir şekilde eğitim görmeleri, verilen dil eğitiminin yetersiz olması ve okul ortamını kapsayıcı eğitimden uzaklaştırması sebebiyle olumsuz sonuçları olduğunu belirtmiştir.

Uyum sürecinin önemli paydaşların birisi de ailedir. Bu kapsamda hem Suriyeli ailelerin hem de Türk ailelerin uyum sürecini zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli ailelerin kendi alt kültürlerini oluşturmaları ve topluma uyum sağlamamalarının çocuklara olumsuz yansıdığı belirtilmiştir. Ayrıca, Suriyeli ailelerin alt kültür oluşturmaları sonucunda Türkçe öğrenmemeleri öğretmenlerle iletişimi zorlaştıran bir diğer unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan benzer çalışmalarda mülteci çocukların ailelerinin çocuklarının eğitimini önemli gördüğü fakat okulla iletişim eksikliği, ekonomik sebepler, dil bariyeri nedeniyle okul-aile ilişkisinin gelişmediği belirtilmiştir (Dachyshyn & Kirova, 2008; Tadesse et al., 2009; Walker-Dalhouse ve Dalhouse, 2009). Bunun yanı sıra Suriyeli öğrencilerin velilerinin ilgisiz olmaları nedeniyle öğretmenle iletişime geçmemeleri uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Nitekim Aykırı (2017) yaptığı çalışmada bu duruma benzer olarak geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenci velilerinin çocuğunun eğitim yaşamına karşı ilgisiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türk öğrencilerin ailelerinin ise toplumsal olayları öğrencilerine yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin Suriyelilere olan olumsuz tavırlarının okuldaki çocuklara da yansıdığı görülmüştür. Özdemir (2017), yaptığı çalışmada Suriyeli mültecilerle ilgili çıkan olumsuz haberler ya da asılsız iddialar sonucunda Türkiye’de yaşayan vatandaşlar tarafında olumsuz algıların oluştuğunu belirtmiştir. Ulaşılan bu sonuca benzer olarak Özenç ve Saat (2019) yaptığı çalışmada Türk öğrenci velilerinin geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilere yönelik olumsuz tavırlar sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır.

Okul, uyum sürecini kolaylaştırmak için önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Okulun sivil toplum kuruluşların desteğiyle birlikte yaptıkları çalışmaların uyum sürecine olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra okul rehberlik servisinin Suriyeli öğrencilerin uyum sürecine yönelik yaptıkları çalışmaların da olumlu bulunduğu ortaya konulmuştur. Matthews (2008), okulun mültecilere ilişkin yaklaşımının çok önemli olduğunu çünkü okulun mültecilerin uyumunda kırılganlığı azalttığını belirtmiştir. Bununla birlikte Miller, Ziaian ve Esterman (2016), okulun öğrenciler için sosyalleşme, arkadaşlık kurabilecekleri ve gelecek için önemli bir somut odak noktası olduğunu belirtmiştir. Fakat okul içerisinde yapılan bazı yardımların uyum sürecini olumsuz etkilediği görülmüştür. Örneğin araştırma yapılan okulda bir kurumun sadece Suriyeli öğrencilere yaptığı maddi yardımın sosyo ekonomik düzeyi düşük diğer aileler tarafından tepki gördüğü ve bu durumun da çocuklara yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Uyum sürecinde bir diğer unsur olan MEB’in ise bu süreçte daha fazla çalışma yapması gerektiği belirtilmiştir. Özellikle Suriyeli öğrencilerin okula başladıktan sonra uyumunu hızlandıracak etkinliklerin olmasının önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin savaş sonucu Türkiye’ye gelmeleri nedeniyle ruh sağlığına ilişkin çalışmaların gerçekleştirilmesinin de önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Uyum sürecinde öğretmenin rolünün de önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli öğrencileri sınıf içi etkinliklere katmak ve onları akranlarıyla kaynaştırma açısından öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Buna rağmen bazı öğretmenlerin

farkında olmadan Suriyeli öğrencilere olumsuz davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin müfredat yetiştirme vb. kaygıları Suriyeli öğrencilerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır ya da Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları çatışmalarda sadece Suriyeli öğrencilerin rehberlik servisine getirilmeleri uyum sürecini olumsuz anlamda etkilemektedir.

Kaynakça

- Aksoy, E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli göçmen çocukların okullaşma durumları. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), 37-51. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/58511/801065>
- Aykırı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 2, 44-56.
- Başar, M., Akan, D. ve Çiftçi, M. (2018). Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1571-1578. <https://dx.doi.org/10.24106/kefdergi.427432>
- Bozan, M. A. ve Çelik, S. (2021). Mülteci eğitiminde "uyum sınıflarına" yönelik bir değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2), 317-332. <https://dx.doi.org/10.16986/HUJE.2020060235>
- Bulut, S., Kanat Soysal, Ö. ve Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1210-1238. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/38234/442082>
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz*. (Çev. Ed: Ahmet Aypay). Anı Yayıncılık.
- Cırt Karaağaç, F. ve Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 530-568. <https://dx.doi.org/10.26466/opus.530733>
- Dachyshyn, D. M. ve Kirova, A. (2008). Understanding childhoods in-between: Sudanese refugee children's transition from home to preschool. *Research in Comparative and International Education*, 3(3), 281-294. <https://doi.org/10.2304/rcie.2008.3.3.281>
- Dökmen, Ü (1995). *Sosyometri ve psikodrama* (2. Basım). Sistem Yayıncılık.
- Dustmann, C. ve Glitz, A. (2011). Migration and education. *Handbook of the Economics of Education*, 4, 327-439. <https://dx.doi.org/10.1016/b978-0-444-53444-6.00004-3>
- Edwards, A. (2016, 07 11). <https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html> adresinden 18 Ekim 2021 tarihinde alınmıştır.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-22.

İlkokullarda Eğitim Gören Suriyeli Öğrencilerin Uyum Sürecinin İncelenmesi

- Er, A. ve Bayındır, N. (2015). İlkokula giden mülteci çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185. <https://dx.doi.org/10.20860/ijoses.08223>
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mead/issue/30039/322019>
- Gay, L. R., Mills, G. E. and Airasian, P. W. (2012). *Educational Research: Competencies for Analysis and Application* (10th Edition). Pearson.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2013). *Türkiye ve Göç*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasarim_icler.pdf
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2013). 2013 Türkiye Göç Raporu. Göç İdaresi Yayınları (32).
- Güngör, F. ve Şenel, E. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim – öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173. DOI: 10.18039/ajesi.454575
- Hart, R. (2009). Child refugees, trauma and education: interactionist considerations on social and emotional needs and development. *Educational Psychology in Practice*, 25(4), 351-368.
- Karataş, Z. & Yavuzer, Y. (2015). *Bireyi tanımda test dışı teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kiremit, R., Akpınar, Ü. ve Tüfekci Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149. <https://dx.doi.org/10.24106/kefdergi.428598>
- Levent, F. ve Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 21-46. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/30378/328099>
- Merriam, S.B. (2013) *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. John Wiley & Sons Inc.
- Moreno, J. L. (2017). *Psikodrama temel metinler* (Çev. G. Özbay). Avangard Kitap.
- Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği. (2017). Geçici Korumaya Altındaki Yabancıların Eğitim Hizmetlerine Erişimleri Önündeki Engeller ve Bunların Okullaşma Oranlarına Yansımaları (Ankara Örneği). Ankara. <http://msyd.org/wp-content/uploads/2017/12/Ankaradaki-Suriyeli-Okul-Çağındaki-Çocukların-Eğitim-Erişimi-Raporu.pdf>
- Mülteciler Derneği. (2021, Mayıs 26). *Mülteciler Derneği*. Mülteciler Derneği Web Sitesi: <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Miller, E., Ziaian T. ve Esterman, A. (2018) Australian school practices and the education experiences of students with a refugee background: A review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*, 22(4), 339-359. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1365955>

- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). İlkokula giden mülteci çocuklara yönelik sınıf öğretmenlerinin pedagojik yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 176-185. <https://doi.org/10.20860/ijoses.08223>
- Özdemir, E. (2018). Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), 116-136. <https://dx.doi.org/10.17134/khosbd.405253>
- Özenç, E. G. ve Saat, F. (2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştığı sorunlar. *International Journal of Active Learning*, 4(2), 60-74.
- Matthews, J. (2008). Schooling and settlement: refugee education in Australia. *International Studies in Sociology of Education*, 18(1), 31-45. <https://doi.org/10.1080/09620210802195947>
- Sağlam, H. İ. ve İlksen Kanbur, N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323. <https://doi.org/10.19126/suje.335877>
- Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *Elementary Education Online*, 17(2), 1116-1134. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.419647>
- Tadesse, S., Hoot, J., & Watson-Thompson, O. (2009). Exploring the special needs of African refugee children in U.S. schools. *Childhood Education*, 85(6), 352-356. <https://doi.org/10.1080/00094056.2009.10521400>
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 86, 127-144. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48149/609148>
- Walker-Dalhouse, D. ve Dalhouse, A. D. (2009). When two elephants fight the grass suffers: Parents and teachers working together to support the literacy development of Sudanese youth. *Teacher and Teacher Education*, 25(2), 328-335. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.07.014>
- Yin, R. (2014). *Case Study Research: Design and Methods* (5th ed.). Sage Publications.